

Εγχειριδίων Ιστορίας Λόγοι και Αντίλογοι

Πάνε αριετὰ χρόνια¹ που η ιστορία που διδάσκεται στα ελληνικά σχολεία δεν απασχόλησε παρά μόνον μια μικρή ομάδα ιστορικών και εκπαιδευτικών που μέσα από διαφορετικούς δρόμους εκφράζουν με επιχειρήματα τις ανησυχίες τους για την ιστορία που διδάσκεται στα ελληνικά σχολεία και τις επιπτώσεις της στη διαμόρφωση της ιδιότητας του πολίτη αυτού του τόπου. Ιστορία γαρ και συγκρότηση των ατομικών και συλλογικών κοινωνικών υποκειμένων θεωρούνται και είναι στενά συνδεδεμένες διεργασίες. Παρά ταύτα, σιωπή και ανοχή επικρατεί επί μακρόν για την απαξίωση της ιστορικής εκπαίδευσης στον τόπο μας, για τη διαμόρφωση αρνητικών στάσεων των παιδιών για το μάθημα της ιστορίας, για τη συμβολή που έχει η σχολική ιστορία στη διαμόρφωση μιας προβληματικής κοινωνικότητας και εθνικής ταυτότητας, για το αβάσταχτο φορτίο της με στόχο τον εθνικό και κοινωνικό φρονηματισμό των νέων ανθρώπων.

Αντίθετα, μία καταρχήν πρόταση για το χαρακτήρα της κυπριακής οργάνωσης ΕΟΚΑ στο εγχειρίδιο ιστορίας για το Νεότερο και Σύγχρονο Κόσμο που συγγράφθηκε για τη Γ' Λυκείου -από ομάδα ιστορικών και εκπαιδευτικών με την επιμέλεια του Γιώργου Κόικινου, εγκρίθηκε από τις αρμόδιες επιτροπές του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, τυπώθηκε από τον ΟΕΔΒ και αναμένει την πολτοποίησή του μετά από σχετική απόφαση της εκπαιδευτικής ηγεσίας- έκρουσε πολλούς κώδωνες κινδύνου. Η ιστορική αλήθεια, ο πατριωτισμός, η ελληνοκυπριακή ομοφυχία, η ελληνοτουρκική συγκυρία, το μέλλον της Μεγαλονήσου, η ανάπτυξη των παιδιών, η εκπαιδευτική ευθύνη του κράτους εμφανίστηκαν να βάλονται αν το εγκεκριμένο εγχειρίδιο όδευε προς τα σχολεία.

Η πρόσφατη διαμάχη για το δέον γενέσθαι είχε πολλές όψεις, έθεσε πολλά ζητήματα, ιστοριογραφικά, εκπαιδευτικά, κοινωνικά, πολιτικά και εμφάνισε μια ευρεία γκάμα συνομιλητών. Ιστορικοί, εκπαιδευτικοί, δημοσιογράφοι, πολιτικοί, παράγοντες της δημόσιας ζωής ενεπλάκησαν στο σχετικό διάλογο αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά πόσο και πως η ιστορία και κυρίως αυτή που διδάσκεται στα σχολεία θεωρείται πεδίο κοινωνικής ευθύνης και αρμοδιότητας που υπερβαίνει τους άμεσα εμπλεκόμενους φορείς του, πόσο σχετίζεται με τα δημόσια πράγματα και εξαρτάται από αυτά αλλά και πόσο δυσανάλογη με την ουσιαστική μέριμνα για την ιστορική εκπαίδευση στον τόπο μας είναι η προβαλλόμενη ευαισθησία.

Με την πρόθεση να συμβάλλουμε στην ανανέωση της σχολικής ιστορίας σκεφθήκαμε ότι θα ήταν χρήσιμη για την εκπαιδευτική κοινότητα η παρουσίαση των απόψεων που εκφράστηκαν με αφορμή το επίμαχο ζήτημα. Παρουσιάζουμε αρχικά ένα χρονικό της υπόθεσης που απασχόλησε την κοινή

¹ Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, με αφορμή το εγχειρίδιο της Α' Λυκείου του Λευτέρη Σταυριανού, *Ιστορία του ανθρώπινου γένους*.

γνώμη. Η ματιά μας σε όσα προηγήθηκαν είναι επιλεκτική. Μας ενδιαφέρουν κυρίως οι θέσεις που εκφράστηκαν αναφορικά με τη σχολική ιστορία και όχι τόσο ο χαρακτήρας της οργάνωσης ΕΟΚΑ στην οποία αναφερόταν η επίμαχη πρόταση ή το ίδιο το βιβλίο, το οποίο εξάλλου δεν γνωρίζουμε. Ακολουθούν στη συνέχεια τρία κείμενα.

Το πρώτο είναι του Γιάννη Παπαθεοδώρου που ανήκει στη συγγραφική ομάδα του εγχειριδίου. Ο Γιάννης Παπαθεοδώρου συνδέει τις πρόσφατες αντιδράσεις για το συγκεκριμένο βιβλίο με τις αντιστάσεις για την αλλαγή του παραδειγματικού πλαισίου της σχολικής ιστορίας και την εμμονή στην ιδεολογική της χειραγώγηση. Μας θυμίζει τη συμβολή των σχολικών εγχειριδίων στη συστηματική καλλιέργεια ερμηνευτικών μονομερειών και απλουστεύσεων με αντικείμενο τον εθνικό φρονηματισμό των παιδιών και όχι την ιστορική τους εκπαίδευση. Το νέο εγχειρίδιο αποφεύγοντας τον ελληνοκεντρισμό, εισάγοντας στη συγκριτική διεθνή οπτική, στην έννοια της διαμεσολαβημένης ιστορικής γνώσης και στην πολλαπλότητα των ερμηνειών για το παρελθόν συνιστά μια επιστημολογική πρόκληση που κλονίζει το υπάρχον οικοδόμημα της σχολικής ιστορίας και γίνεται ως εκ τούτου αντικείμενο επικρίσεων της γνωστής -και όχι μόνο-, όπως αναφέρει "εθνοφυλακής".

Το δεύτερο του Τραντάφυλλου Μηταφίδη επιχειρεί μια αναδρομή στις λογοκριτικές επεμβάσεις της εξουσίας από τη Μεταπολίτευση και εντεύθεν αναφορικά με τα εγχειρίδια ιστορίας. Διαβλέπει σ' αυτές, όπως και στις πρόσφατες αντιδράσεις για το εγχειρίδιο ιστορίας της Γ' Λυκείου την κλασική εθνικιστική ρητορική και τις ανάγει στο καθεστώς της ιδεολογικής και πολιτικής ομηρίας που ισχύει στη χώρα μας για τη σχολική ιστορία. Ο Τριαντάφυλλος Μηταφίδης, φιλόλογος ο ίδιος, υπογραμμίζει επίσης τις επιπτώσεις του παραπάνω καθεστώτος στην παιδαγωγική λειτουργία και το ρόλο του σύγχρονου εκπαιδευτικού. Καταλήγει με την προτροπή της υπεράσπισης της παιδαγωγικής αυτονομίας των εκπαιδευτικών και της ιστορικής παιδείας ως δημόσιου αγαθού.

Το τρίτο της Χριστίνας Κουλούρη θέτει το ζήτημα των σχολικών εγχειριδίων στο σύνολό του και επισημαίνει τους βασικούς άξονες για την αναλυτική προσέγγισή τους. Το σύστημα έγκρισης, παραγωγής και διάδοσης, το περιεχόμενό τους και η διδακτική τους χρήση συνιστούν στη συνέχεια τα πεδία για να ορισθούν οι ιδιομορφίες και οι καθυστερήσεις της ελληνικής περίπτωσης, οι παράμετροι επικαθορισμού τους, να ερμηνευθούν και να κατανοηθούν οι επιλογές του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Διότι, όπως υποστηρίζει, η "κατανόηση της κατάστασης θα έπρεπε να είναι προαπαιτούμενο για τη διατύπωση πολεμικής", κυρίως αν αυτή αφορά στους ιστορικούς που ενδιαφέρονται να μετάσχουν στη σύγχρονη συζήτηση για τα σχολικά εγχειρίδια της ιστορίας.

Μαρία Ρεπούση